

De Tropenjaren van Bwana Skotanoessi

Dit is het tweede deel van de tropenjaren van Joop en Mieke Schotanus, zendelingen te Afrika tijdens de woelige zestiger jaren. In het vorige verhaal lezen we over de aankomst in Stanleyville, Kongo in 1959 en de eerste indrukken van Afrika, en de voorbereidingen, die daaraan vooraf zijn gegaan. Dit deel beschrijft Kongo's onafhankelijkheid van België in 1960. Volgende delen beschrijven de evacuatie naar Oeganda en werk in Kenia.

Deel 2. Naderende onafhankelijkheid

Volop aan het werk

Toezicht op de hutten van de honderden leerlingen van buiten brachten discipline en hygiëne e.d volgens het Bijbelclub kamp "ereplaatje" systeem. De bewoners van de hut die zo goed hun best hadden gedaan mochten dan een maaltijd nuttigen bij de Bwana thuis. We deden ook onze uiterste

best om met extra lessen het niveau van het Frans omhoog te krikken. Ik deed dat vooral voor de onderwijzers. Voor enkele van die hoogste klassen zou dat kunnen betekenen dat ze misschien verder zouden mogen leren. Mieke gaf Franse les aan een groepje meisjes. Wie weet of dat misschien in zou houden dat ze betere huwelijks vooruitzichten zouden krijgen. Al met al dachten we er in deze (in)spannende tijden niet zo slecht voor te staan. In eerste instantie hebben onze inspanningen ons op de post en in de omgeving veel "goodwill" opgeleverd. Maar de onrust die ingebracht werd van buitenaf door de 'MNC partij' van Loemoemba' liet ons niet helemaal ongemeoid.

De prijswinnaars voor netheid en gedrag

Voor al toen enige tijd na de invoering van de onafhankelijkheid op 1 juli 1960 het overal elders in het land ook uit de hand liep. Wij hadden een goede reden om vanwege de perikelen rondom de onafhankelijkheid onze toevlucht in Uganda te zoeken. De school had vakantie. Mieke was in verwachting van ons derde kindje en er was in Kongo geen dokter meer bereikbaar. Gelukkig hadden

we het VW busje van Mr. Paul, die met verlof ging, kunnen kopen. De stammentaal in Kuluva was een beletsel voor mij om voor het eigenlijke zendingwerk ingeschakeld te worden tijdens deze evacuatieperiode, maar er was genoeg praktisch werk te doen. In de acht weken dat we er waren heb ik meegewerkt aan de constructie van een waterleiding systeem voor de huisjes en voor het ziekenhuis. Honderden meters waterbuis moesten op maat gezaagd worden en voorzien worden van schroefdraad in de brandende hitte, met een zwaar apparaat. De geulen werden gegraven, de buizen aan elkaar gekoppeld en er in gelegd. Overal werden de aansluitingen en kranen in het ziekenhuis en in de huisjes gemonteerd. Vanaf de rivier naar een tank op de heuvel kwam de verbinding tot stand. Jaren later in 1995 bij de herdenking van het honderdjarig bestaan van de Africa Inland Mission, werd ik door een Ierse medezending herinnerd aan deze periode, toen hij me met de bestellingen van technische onderdelen (waarvan ik de namen nog nooit in de Bijbel was tegengekomen) uit de brand had geholpen. Bij dat honderdjarig herdenken heb ik vanaf het podium van Martin Lloyd Jones Westminster Chapel, als voorzitter van het AIM bestuur in Nederland een felicitatie toespraakje mogen houden.

Een nieuw watersysteem vanaf de rivier

Een benzine generator moest het water omhoog pompen naar die tank en van daaruit zou het op zwaartekracht weer ter bestemde plaats terecht komen. Samen met een Amerikaanse zending uit Zuid Soedan, waarvan de vrouw ook een baby verwachtte, hebben we hier aan gewerkt. Ik moet toegeven dat ik het meest op instructies van deze Mr. Rineer heb gewerkt (oorspronkelijk de Nederlandse naam Reinier) en daarvan veel heb geleerd. Mr. Rineer en ik moesten soms met mijn

Kongo VW busje boodschappen doen in Arua in Oeganda. We liepen door de hoofdstraat en er ging tot aan het eind van de straat naast ons een voortdurend gemompel en gelach vanachter de kraampjes, de naaimachines e.d. met ons mee. We waren net niet dicht genoeg bij om het te horen. We hadden alle reden om ons opgelaten te voelen. Tegelijkertijd waren we wel erg nieuwsgierig naar wat er over ons gezegd werd. Nu moet u weten dat ik een magere spriet was en Mr. Rineer een oudere uitgave van Dik Trom. Dus tenslotte gingen we ons verwittigen. We werden door een vriendelijke bananenverkoper geïnformeerd. Vanwege het VW busje zagen ze een relatie met Kongo en nu hadden ze al giechelend ons vergezeld met de opmerking " Daar lopen Lumumba en Kasavubu!". Toch wel een beetje een weerspiegeling van een werkelijkheid (ook een dikke en een dunne).

Ons derde kindje

Op 28 augustus werd onze zoon Sjirk Jaap geboren. Mieke had voor de bevalling een eigen kamertje in het huis van Dr.Ted en Mrs Muriel Williams. Enkele weken hierna kregen we toestemming om weer terug te gaan naar Kongo. Nu niet met onze twee maar met onze drie jongens. Toen we het VW busje ingeladen hadden en bijna zouden vertrekken, hoorden we het huilen van onze nieuwe aanwinst vanuit het gastenverblijf. De hele zendingspost was uitgelopen om ons vaarwel te zeggen en in de drukte waren we (maar heel even) vergeten, dat we onze Japie nog niet ingeladen hadden. De dokter droeg ons samen met de omstanders op in gebed voor de terugkeer naar het nu onafhankelijke Kongo.

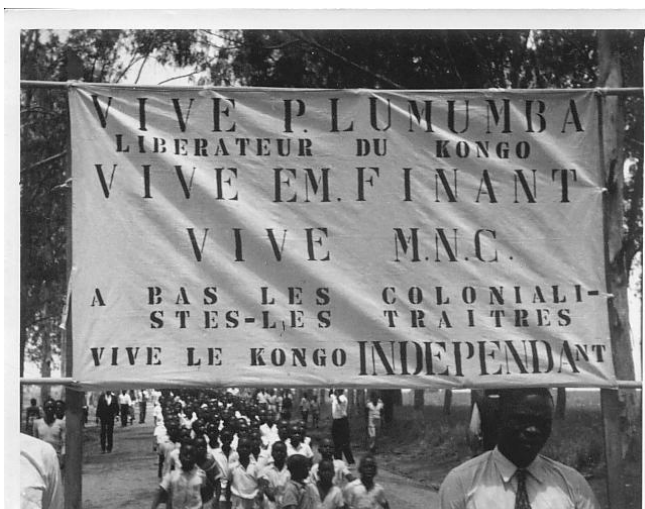
Op de dag van vertrek van de Pauls met verlof

Wat zou ons daar te wachten staan? De familie Paul zou de volgende dag met verlof gaan en wij alleen op de post achterblijven. Dit was wel zeer ongebruikelijk om zulke nieuwelingen in een dergelijke situatie achter te laten, maar de omstandigheden hadden hiertoe geleid.

Baas in eigen land met hachelijke gevolgen (1960)

Toenemende spanning

Zou de onafhankelijkheid brengen wat ze er van verwacht hadden? Er waren hun door de Lumumba partij gouden bergen beloofd. Bij de Gewestbeheerder kwam een oude Afrikaan met een koffertje om zijn 'independentie' op te halen. Wat voor beeld had men zich ervan gevormd? Ik deed m'n uiterste best om in september de school weer goed te laten draaien. De leiding van de kerk was nog steeds ingenomen met de Bwana Skotanoessie (al was hij dan blank). Onder de onderwijzers zaten een paar sympathisanten van de MNC Lumumba. Zo nu en dan werd de school ingeschakeld voor politieke demonstraties. Het was voor ons voortdurend spitsroede lopen. Wij hadden de oorlog meegemaakt en wisten ons wel aardig voorzichtig op te stellen. Wel waren we als enige blanken op de post achter gebleven.

De school achter de banier van Lumumba

Het Kongolese leger kreeg het voor het zeggen en die kwamen onze omgeving bij de grens bewaken tegen imperialistische invloeden vanuit Oeganda. Er gingen geruchten dat België Kongo opnieuw zou willen innemen. Met veel kabaal kwam er een groepje soldaten een keer midden in de nacht naar ons toe. De kinderen wakker en huilen. Mieke stond te trillen op haar benen. Wat kon je van ze verwachten in deze roerige en onzekere tijd. Ik ging naar buiten om hen te woord te staan. Het lukte

me zelfs om hen te kalmeren vanwege onze huilende kinderen. Het leek wel haast een oefening hoe ze een blanke moesten inrekenen. Ze merkten al spoedig dat ik geen enkele neiging had om er vandoor te gaan. Dus konden ze hun vingers van de trekker los laten. Ze waren gekomen omdat ze gehoord hadden dat er een Belg zich verstopt had in ons huis (onze Jan David is in Brussel geboren). Ik kon ze overtuigen dat dit niet zo was en zelfs zonder onderzoek in te stellen vertrokken ze weer.

Verlegen om benzine

Later waren ze vooral geïnteresseerd in benzine. Toen de vervoersstructuur van allerlei producten alles te wensen overliet, was er ook haast nergens meer benzine te krijgen. Zelfs niet voor het leger. Hoe kwam het toch dat die blanke Bwana nog altijd in z'n VW busje rondreed? Wel die had zo nu en dan van de douane nog de kans gekregen om naar Oeganda te gaan en daar had hij altijd wat extra benzine meegenomen en dat hield hij in een drum (onder stro en veel kippenmest) in z'n kippenhok verborgen. Ook voor de benzine kregen we een nachtelijk bezoek en onder bedreiging werden mij de Jerrycans afgenomen. Vanwege mijn meewarige manier van doen bij het overdragen lukte het me zelfs nog om een beetje voor mezelf te mogen houden. Maar gelukkig, dat ze geen vermoeden hadden van een vat dat nog ergens verborgen zat. Na zulke gebeurtenissen is het niet altijd even gemakkelijk om de slaap weer te vatten.

Alleen verder

Het schoolwerk moest doorgaan en nu stond ik er alleen voor wat de reizen naar de rimboeschooltjes betrof. Op een van de keren dat ik weer zo'n tocht ondernam en ik nog niet zolang op stap was, kreeg Mieke de schrik van haar leven. Met veel geronk kwam er een soldatenjeep de zendingspost op rijden en stopte bij ons voor de deur. Ondertussen hadden we al van zoveel gruweldaden van het Kongolese leger gehoord, waar vrouwen de dupe van waren, dat je alleen nog maar bang kon zijn in zo'n geval. Zelfs Tsandia, onze 'houseboy' verschoot van kleur voorzover je dat aan een Afrikaan kunt zien. Ze hebben natuurlijk gezien dat Joop vertrokken is, dacht Mieke. Wat een anti - climax, toen ze ontdekte waarvoor ze kwamen. De soldaten wilden graag een zangboek in de Bangala taal kopen. Ze kwamen uit een andere omgeving en wilden zondag graag mee kunnen zingen in de dienst.

Blauwhelmen

Niet lang hierna kwamen de 'blue hats' van de Verenigde naties zich legeren in Aru, Kongo. Het bleek een regiment uit Ethiopië. De commandant was medisch arts en een prachtkerel. Hij kwam geregeld naar ons toe om te vragen naar onze welstand. Soms zag je de VN soldaten samen patrouilleren met de Kongolezen. Vooral als de Kongolese soldaten wat teveel gedronken hadden, moesten ze door hun VN collega's in het gareel gehouden worden, zo goed of zo kwaad als dat ging.

De onafhankelijkheid wordt gevierd

Nu gebeurde er in januari 1961 iets waardoor de spanning zeer toenam. Lumumba werd gedood en geen blanke was zich z'n leven meer zeker in de MNC regio's. Er was in Oeganda net in die tijd een conferentie voor zendelingen en dat was voor mij een goede reden (excuus) om Mieke en de kinderen in veiligheid te brengen. Was het voorheen vooral dat de 'douaniers' letten op wat je het land inbracht, nu hadden ze nu vooral aandacht voor wat je meenam naar Oeganda (zelfs het meenemen van je persoonlijke eigendommen werd beschouwd als diefstal van Kongo).

Dus wij hebben alleen het hoogstnodige aan kinderkleertjes e.d. in de auto gestopt en zijn over de grens getrokken. Toen ik bij de grens kwam en de douanier mij vroeg wat voor 'dingen' ik in de auto had, reageerde ik met een beetje verontwaardigde stem: Noem je mijn vrouw en kinderen 'DINGEN'. Ze waren gelukkig nog in de stemming voor een kwinkslag en deden lachend de slagboom voor ons open. Er schoof nog vlug een VN jeep voor me door de slagboom en er kwam nog eentje achter mij aan. In het stuk niemandsland tot aan de Oeganda grens waren we al eerder met maiskolven bekogeld. Dus we waren blij met de bescherming. Zo kwam Mieke heelhuids met haar kroost terecht op de zendingspost in Arua in Oeganda. Zelf had ik me voorgenomen om terug te gaan naar Kongo, omdat ik ondanks alles graag de mensen in hun nieuwe situatie wilde blijven helpen. Bovendien dacht ik dat ik als Nederlander veel minder gevaar liep dan Belgen en Amerikanen. Achteraf bleek dat het heel anders uit zou pakken dan ik gedacht had.